

Peamised didaktilised lähenemisviisid

Teadlikkuse suurendamine natsionaalsotsialistliku diskrimineerimis- ja hävitamispoliitika ideoloogilisest taustast.

Inimlikkus kui holokausti keskne aspekt.

Näitamine, kuidas eskaleerus natsionaalsotsialistlikku režiimi judivastane poliitika; inimõigused kui analüüsi raamistik; mõtisklemine, arutlemine ning õppeprotsess; valdkonnaülene meetod ning eakohased lähenemisviisid.

1. Teadlikkuse suurendamine natsionaalsotsialistliku diskrimineerimis- ja hävitamispoliitika ideoloogilisest taustast

Mineviku sündmusi saab seletada ja mõista üksnes nii, et võetakse arvesse ideoloogiaid, mis olid natsionaalsotsialistliku režiimi aluseks ja sillutasid sellele teed.

Rassism, antisemitism ja natsionalism ei olnud natsirežiimi leiutised, kuid natside rassilise ideoloogia totalitaarsus päädis lõppkokkuvõttes juutide kavandatud hävitamisega Euroopas.

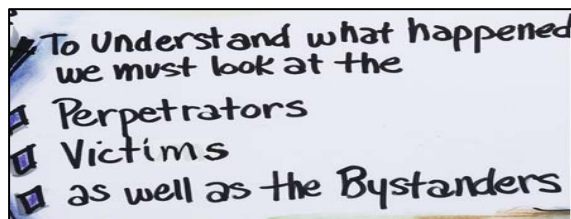
Taustateadmised rassismi ja antisemitismi ajaloo kohta aitavad õpilastel mõista, miks teatavad grupid dehumaniseeriti ja miks rööviti nende õigused (sealhulgas põhiõigus elule).

2. Ajaloo isikukesksemaks muutmise olulisus

Igäüks miljonitest ohvritest oli rikkaliku kultuuripärandiga inimene oma sisemaailmaga, kuuludes perekonda ja juudi kogukonda. Õpilased, eriti nooremad, suudavad kaasa tunda inimestele, eriti oma eakaaslastele. Soovitav on keskenduda algallikatele, milles rõhutatakse pigem tol perioodil elanud reaalseste ohvrite häält, mitte ei kasutata väljamõeldud tegelasi. Peale selle on soovitav hoiduda ettevalmistamata õpilaste šokeerimisest kohutavate piltidega kõndivatest luukeredest või laibahunnikutest.

Soovitame alustada holokausti ajaloo tutvustamist, keskendudes juutide elule enne sõda.

Oluline on tutvuda juutide kui tavainimeste eluga enne, kui neist saavad armutu terrori ohvrid.

Ohvrid

Juudid ei olnud holokausti ajal pelgalt objektid, vaid pigem subjektid, kes reageerisid nende ümber toimivale. Peamine hariduslik küsimus on: kuidas üritasid ohvrid elada maailma kaoses?

Eriti oluline on tutvustada getodes, metsades ja natside laagrites elanud juutide moraalseid dilemmasid. Paljudel juhtudel olid nad sunnitud valima võimatute valikute vahel rasketes oludes ja ebainimlikes tingimustes. Arvesse tuleks võtta, et ohvrite raskeid eetilisi probleeme holokausti ajal ei saa kergekäeliselt võrrelda olukordadega, millega õpilased tänapäeval kokku puutuvad. Holokaust oli lõppkokkuvõttes ikkagi äärmuslik sündmus.

Ohvrite elude analüüs klassis ei tohiks lõppeda Teise maailmasõja lõpuga. Inimeste lood läksid edasi. Oluline on pöörata erilist tähelepanu valikutele ja dilemmadele, mis olid holokausti üleelanutel pärast perekonna ja kogukonna kaotamist, ning nende jõupingutustele oma elu pärast sõda uuesti üles ehitada. Miks otsustasid nad emigreeruda? Kuidas said nad üle üksindusest, meeleheitest ja kättemaksuhimust? Millised on holokausti üleelanute hariduslikud sõnumid?

Kurjategijad ja mõrva kaasosalised

Kurjategijad ei olnud koletised, vaid pigem inimolendid. Nad tegid moraalseid ja eetilisi valikuid. Nad otsustasid panna toime kuritegusid ja rikkuda inimõigusi. Neil oli valikuvõimalus, isegi natsirežiimi ajal. Seda teemat uurivad endiselt ajaloolased ja muud teadlased. Pedagoogiliselt on oluline teha vahet natside lavdiku ja lihtsamate kurjategijate vahel. Lavdiku motivatsioonide uurimine viib tavaliselt natsi ideoloogia abstraktse ja akadeemilise arutamiseni. Tavainimestest tapjate motivatsioonide uurimine võib aga olla parem hariduslik ülesanne, mis kõnetab kõiki inimesi. Põhiline eetiline küsimus siinjuures on see, kuidas on inimlikult võimalik, et harilik inimene muutub südametuks tapjaks, ilma et oleks SS-i liige.

Kõrvalseisjad

Suurem osa kõrvalseisjatest jäi passiivselt vaikseks ja tihti ükskõikseks. Enamik neist jätkas oma igapäevast pereelu, elades vahel väga lähedal natside surmalaagritele. Eespool kirjeldatud vaatenurga läbi ei olnud päästjad inglid, vaid tavalised inimesed. Haridustöötajatel soovitatakse lisada projektidesse isiklike lugusid või intervjuusid. Lisateavet nende väheste kohta, kes päästsid holokausti ajal juute (nimetatakse rahvaste seas „õiglasteks“) vt: <http://www1.yadvashem.org/yv/en/righteous/index.asp>.

3. Diskrimineerimise ja tagakiusamise eskaleerumine

Natside võimuletulekuga 1933. aastal ning jõulise antisemitistliku propagandaga algas aeglane, kuid süstemaatiline juutide (st need, keda natsionaalsotsialistlik režiim määratles juudina) kõrvaldamise protsess Saksamaa ülejäänud ühiskonnast. Maailma majanduskriis ja suur töötusemäär süvendas olemasolevaid antisemitistlikke arvamusi ja hoiakuid ühiskonnas ning viis ükskõiksuseni või isegi selleni, et kohalik elanikkond pooldas juutide asendamist valitsuses, akadeemilistes ringkondades, meditsiinis, panganduses ja majanduses ning nende eraldamist haridussüsteemis või lausa sellest välja jätmist.

Järk-järgult ning samm-sammult harjus üldsus Saksamaal ja mujal kohtlema juute kui ühiskonna vaenlast, kellelt on võetud nende õigused, ning see tegi nende hilisema deporteerimise getodesse ja kontsentratsioonilaagritesse ning viimaks tapmise palju lihtsamaks. Natside juudivastased seadused, mis kulmineerusid Nürnbergi 1935. aasta seadustega, stigmatiseerisid juudid ja eraldasid nad ühiskonnast. Pärast nn Kristallöö pogrommi 1938. aastal said juutidest omaenda kodumaal ühiskonnaheidikud.

4. Inimõigused analüüsi, järelemõtlemise, arutamise ja õppeprotsessi raamistikuna

Holokausti analüüsimise, käsitlemise ja arutamise võrdlusraamistikuna võib kasutada inimõigusi, keskendudes inimväärikusele ja inimeksistentsile ning nende kaitsmise olulisusele tänapäeva ja tuleviku ühiskonnas. See võib rikastada õppeprotsessi tänu selgele mudelile, mis seostab mineviku, oleviku ja tuleviku mõistmise ning parema oleviku ja tuleviku ehitamise, ning tuua esile, et õppeprotsess protsessina (juurdepääs, õppekeskkond, meetodid) vastab sisule.

5. Valdkonnaüleline lähenemine

Hoolimata asjaolust, et meie õpingud põhinevad ajaloolistel uuringutel ning laial ajaloolisel kontekstil, omandavad õpilased sügavama arusaama sellest perioodist tihti kirjanduse, kunsti, muusika, teoloogia, sotsioloogia, psühholoogia jm kaudu. Siiski on oluline märkida, et holokaustist rääkides peaksid õpetajad keskenduma algallikate kasutamisele.¹

6. Eakohane lähenemine

Tükk aega arvati, et holokausti ajalugu koos kõikide õudustega ja inimeste julmuse äärmuslike avaldumisvormidega, mis vahel tunduvad käivat üle meie mõistuse, ei tohiks õpetada alla 15-aastastele lastele. 21. sajandil on lastel ilma järelevalveta siiski juurdepääs peaaegu igat liiki teabele ning eetikaalast harimist tuleks alustada varakult. Kuigi mõned õpetajad võivad pidada holokausti ajaloo rääkimist noorematele õpilastele raskeks, saab holokaustist rääkimise korraldada edukalt spiraalsel moel koos psühholoogilise nõustamisega. Teave edastatakse järk-järgult, alustades konkreetsetest lugudest ning liikudes üldisema ajaloo juurde. Näiteks algklassides (9–12aastased) võib uurida üht elulugu, vanemates klassides (12–14aastased) üht kogukonda ning gümnaasiumis (15–18aastased) arutada üldisemaid küsimusi seoses vastutuse, õigluse ja ajalooliste vaatenurkadega.

¹ Sellist metodoloogilist lähenemist on eriti rõhutatud käesolevas kompleksis tutvustatud Ungari projektis.